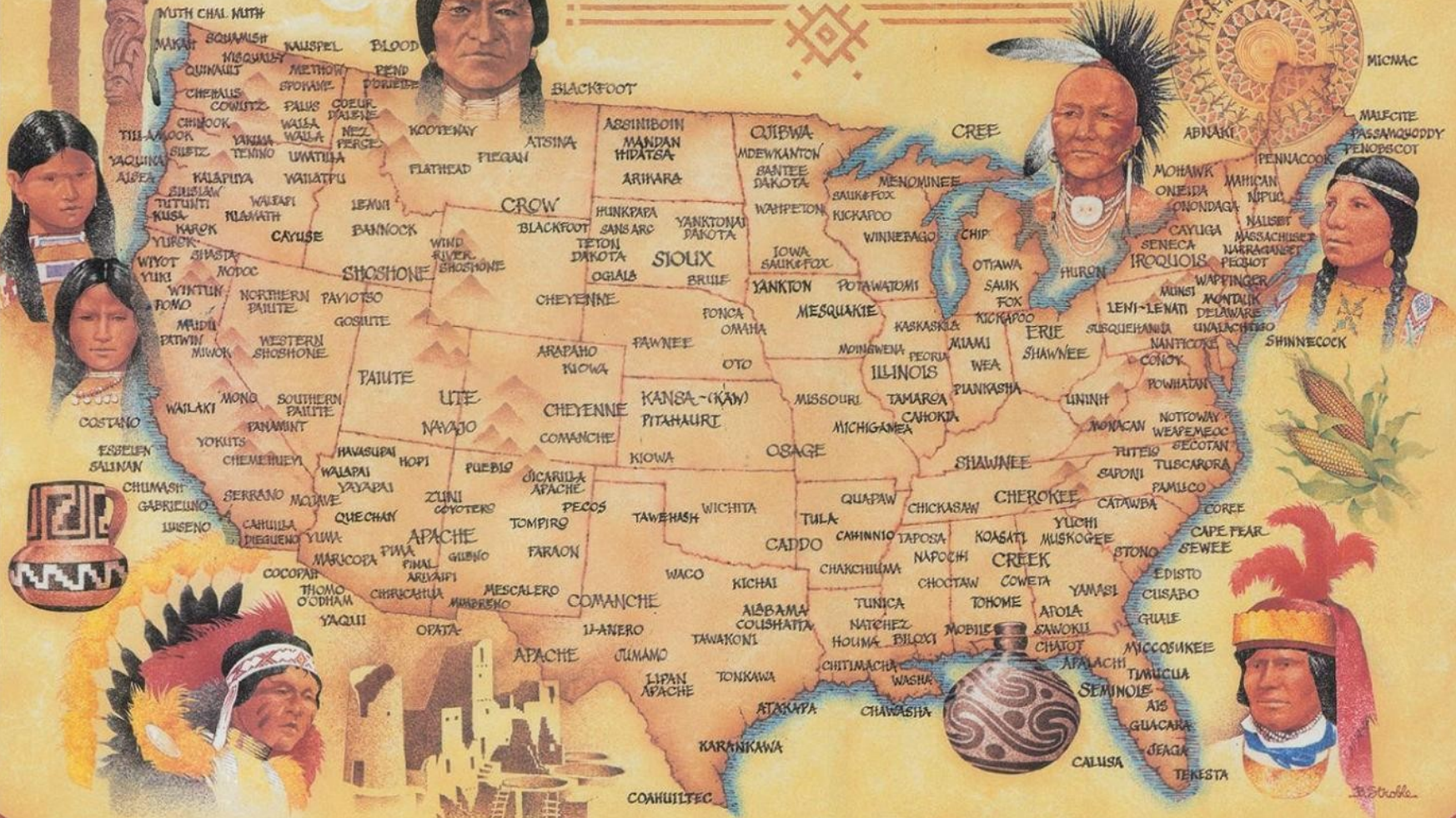

MÝTY SEVERNÍ AMERIKY

American Indian Tribes

mapa rozmístění původních kmenů

Mýty Severní Ameriky – území dnešních USA a jih Kanady

- i zde měly jednotlivé kultury svá božstva, utvářející panteon
 - představa Evropanů o náboženství původních obyvatel Severní Ameriky je zkreslená filmovou představou a pokleslou dobrodružnou literaturou
 - často panuje dojem, že náboženství původních Američanů bylo monoteistické (viz např. **Manitu**)
- např. a vrcholu panteonu **Siouxů** byl **Wakan Tanka** (tj. Posvátné Tajemství či Velké Tajemství) tedy „Velký Duch“, dále např. pradědeček **Tunkashil** sídlící v nebi či v mracích, prababička **Země**, praděd **Slunce**, **Hromový pták**, **Příšera vodstev** a množství mocností souvisejících s jednotlivými druhy zvířat, rostlin i přírodních jevů
- v Evropě se objevovaly v době kolonizace Ameriky bizarní představy o podobě jejích obyvatel, mnohdy vznikly podivuhodné mytické bytosti (obava z neznámého může být i mýtotvorná)

in: Sebastian Münster – *Cosmographiae universalis libri* (VI,1550)

evropská představa o podobě obyvatel Nového světa

- u jednotlivých kmenů Severní Ameriky se původní mýty často podobají – např. mýtus o vtělení duchů do hmotného světa (cyklus mýtů o stvoření) je u většiny kmenů následovný:
- *„Na počátku, když Velký Tvůrce stvořil svět, svolal všechny rozmanité duchy a zeptal se jich, čím by chtěli být. Někteří chtěli být Čtyřmi silami vesmíru, někteří chtěli být Bleskem a Hromem, Větrem, Deštěm, Sněhem, Zemětřesením. Někteří duchové řekli, že by rádi byli oceány, horami, řekami a prameny. Ostatní duchové pravili, že chtějí být Lidmi rostlin, Lidmi stromů, Lidmi zvířat, Lidmi ptáků, Lidmi ryb, Lidmi hadů, Lidmi brouků, Lidmi skal a Lidmi lidí. Tak začali představovat všechny ty, kteří chodí, plazí se, létají a plavou, viditelné i neviditelné. Všichni společně se stali Stvořením.“*
 - tato verze in: Šaman Medvěd Grizzly: *Indiánský léčitel* (přel. Rostislav Kocourek. Votobia, Olomouc, 1996. s. 146)

Zrození Země

- **Apači** (Nové Mexiko)
 - do Nového Mexika se přesunuli ze svých původních území na SV USA u Velkých jezer, odkud je de facto vytlačili kolonizátoři
- v době, kdy byl svět jen nekonečnou vodní plochou, skrývajícím podzemní svět, žili všichni tvorové v podzemí, kde vládla tma a bledý svit několika pochodní z orlích per neumožňoval skoro nic rozeznat
- všechno tvorstvo – od lidí a zvířat, až po stromy a kameny – o tom začalo rokovat: jedni měli tmu rádi, jiní však ne a trvali na tom, že je nezbytné stvořit den
- zdálo se, že je nemožné se dohodnout, a tak kdosi navrhl, aby jejich spor rozhodla hra, jejíž podstatou bylo, že útlým dutým stéblem se měl v temnotě spatřit pučící lísteček
- v 1. kole se podařilo pučící pupen spatřit zástupcům přívrženců světla – **křepelce** a **strace** – díky jejich ostrému zraku

- zastánci světla zajásali a v tu chvíli vyšla jitřenka (ranní Venuše), **černý medvěd** se rozeznil a běžel se před jejím svitem skrýt do tmy
- ve 2. kole vyhráli opět zastánci světla: východ se zalil nACHEM a do tmy se běžel schovat i **hnědý medvěd**
- i ve 3. kole zvítězili přívrženci světla a **puma** se běžela skrýt do jeskyně
- stejně to bylo i ve 4. kole, po kterém se do tmy odletěla ukrýt **sova**
- nastávající světlo ukázalo všem tvorům, že nad nimi existuje ještě i jiný svět, který probleskoval otvorem ve stropu velmi vysoko nad nimi
- rozhodli se proto postavit na každé světové straně pahorek a tyto 4 pahorky osázet stromy a keři
- když začaly pahorky růst – měnily se v kopce a hory, až se z nich staly velehorské štíty

- jednou vystoupala 2 děvčátka na samý vrchol jedné z těchto 4 hor – v tu chvíli hory přestaly růst
- vrcholky však stále ještě nedosahovaly až ke světu nahoře, který zůstal pro podzemní tvorstvo nadále nedosažitelný
- lidé se rozhodli splést z orlích per žebříky, ty však nebyly dost pevné a pod tíží tvorů, kteří se jimi pokoušeli vystoupat nahoru, se zborily
- **bizoni** tedy nabídli své rohy, které v té době byly ještě úplně rovné, z nichž byly sestaveny žebříky, po kterých mohli všichni tvorové vylézt až k otvoru vedoucímu do světa nad nimi – pod jejich tíhou se však rohy bizonů prohnuly, tudíž jsou dodnes zakřivené
- pak vlákny pavučin pevně spoutali slunce a měsíc a vypustili je do nebeského světa nahoře
- jenže ten dosud neznámý svět, na který vylezli, byl celý pokrytý vodou

- byly rozpoutány 4 silné bouře, které svou silou rozdělily prvotní oceán na 4 samostatné oceány, které oddělovaly pevniny – poté se bouře navrátily zpět do dolního světa, kde zatím čekali ostatní tvorové
- zvědavý **tchoř** vystrčil čenich a vydal se do nového světa, ale vyšel příliš brzy a jeho tlapy se propadaly do rozmočené půdy, proto je má dodnes celé černé, stejně jako **jezevec**, který ho nedočkavě následoval – obě tato zvířata muselo stáhnout zpátky do podzemního světa tornádo
- pak se vydal napříč bahnem jistým krokem **bobr**, v jedné z velkých louží, které ještě pokrývaly nevyschlou pevninu, si začal stavět hráz a shromažďovat vodu do jednoho místa, a protože se stále nevracel, tornádo si o něho začalo dělat obavy, proto se ho po určité chvíli vydalo hledat – když ho našlo, ptalo se ho, co tam tak dlouho dělal, a bobr odpověděl, že tvořil jezero, aby pak měli všichni kde uhasit žízeň, tornádo uznalo, že to byl dobrý nápad, a společně se vrátili dolů

- ještě dlouho potom museli čekat, než řekli **šedému krkavci**, aby se letěl podívat, jestli už je země suchá – krkavec vyletěl a zjistil, že už se na ní dá žít a že je na souši mnoho leklých ryb, které tam zůstaly poté, co vody opadly, a protože byl hladový, začal je požírat
- protože se stále nevracel a všichni u otvoru už byli velmi netrpěliví, tak se ho tornádo vydalo hledat – našlo ho při jeho hostině, odvedlo ho zpátky a všem řeklo, co krkavec dělal, místo aby jim přinesl zprávu
- to všechny pobouřilo, a tak krkavce potrestali tím, že ho nechali zčernat
- země už však byla suchá, tudíž nastal čas, aby na ni všichni vyšli – lidé i zvířata se rozešli do všech končin světa a jednotlivé skupinky se zastavovaly vždy tam, kde našly takové místo, které se jim líbilo, a na něm se usadily

Hromoví ptáci a vodní příšera

- **Arikarové** (Missouri)
- jeden z hrdinských mýtů, kde **hromoví ptáci** bojují s **vodní stvůrou**
- kdysi dávno žil mezi Arikary slavný lovec, který měl 4 kouzelné šípy: bílý, žlutý, červený a černý – střílel s nimi bez míření a nikdy neminul cíl, přitom střílíval bílým nebo žlutým, příležitost střelit černým nebo červeným se mu dosud nenaskytla
- jednou večer po dlouhém lovu se octl tak daleko od své osady, že ho obklopila tma a na návrat nebylo pomyšlení – rozdělal oheň, upekł část úlovku, povečeřel a na místě usnul
- zatímco spal, slétli se na něj 2 hromoví ptáci a jeden ho uchopil šetrně do pařátů a odnesl s sebou
- když se lovec ráno probudil, vše kolem bylo pro něj neznámé a neobvyklé – octl se na vrcholku převysoké hory
 - pozn.: kde si staví hnízda jen orli

- všude kolem něj byly zející propasti a hluboké rokle, jen kdesi v hloubce byl schopen rozeznat veliké modré jezero
- náhle se z výšky ozvalo dunění hromu podobající se řevu vichřice, která rve ze země stromy i s kořeny
- muž se přitiskl k zemi a zacpal si uši
- když po chvíli vše utichlo, vstal a nedaleko od sebe spatřil hromového ptáka, který mu mohutným hlasem vysvětlil, že potřebuje pomoc od tak schopného lovce, jakým je on, obdařeného kouzelnou mocí, protože musí svádět těžké boje s dvouhlavou příšerou, která k jejich hnízdu přitáhne z jezera vždycky, když se jejich vyklubaná mláďata opeří
- ač se s ní pokaždé on i jeho hromová samice bijí, tak blesky, které po nestvůře vrhají, jí neubližují, protože se odrážejí od jejích černých šupin – a snad by ji mohly přemoci právě lovcovi kouzelné šípy...
- a dvojice hromových ptáků zavedla lovce k hnízdu s mláďaty

- lovec s nimi žil několik měsíců a nosil jim své úlovky – až jednou hromový pták zneklidněl, protože mláďata se již opeřila, takže očekávali útok vodní příšery
- dal proto lovcovi instrukce a stáhl se i se samicí do hor, aby se připravili na boj – jakmile lovec uvidí, že se vody v jezeře vzednou a stoupají z nich 2 mraky, tak příšera přichází
- odletěli a nechali lovce samotného s mláďaty
- lovec jednoho rána pozoroval nad obzorem jitřenku, když si všiml, že se na hladině jezera začínají tvořit bubliny, zvedl se prudký vítr a rozpoutala se bouře
- jindy klidné vody jezera se vzdouvaly a vysoké vlny se tříštily o skalnaté břehy
- vtom přiletěli oba Hromoví ptáci a střemhlavým letem se vrhli na příšeru, jež vystrčila z vody obě své hlavy – oči i drápy hromových ptáků vrhaly blesky na tělo příšery, která se však i přesto blížila nerušeně k hnízdu

- brzy dosáhla jedna z hlav až ke skále s hnízdem – a hromový pták vyzval lovce k útoku
 - „Dnes je příliš krásně na to, abych měl umřít!“ zvolal lovec, napnul luk a dosud nikdy nepoužitý černý šíp vystřelil do zející tlamy vodní příšery
- praskot, který následoval, se rozlehl po celé hoře – černý šíp se proměnil v obrovský javor, jenž uvěznil hlavu příšery
- druhá hlava (lhostejná k osudu té první) se však dál přibližovala k hnízdu – lovec se obrátil proti ní a vystřelil červený šíp
- hora se otřásla v základech, šíp utrlh příšeře 2. hlavu a připoutal ji k zemi obrovskou borovicí
- tělo příšery bylo bez života
- ozval se šelest křídel a oba hromoví ptáci děkovali lovcovi za životy svých dětí, na horu pak svolali všechny kmeny tvořící ptačí národ, kteří lovce uznali za svého bratra, a maso příšery snědli při slavnostní hostině

- hromoví ptáci pak muže odnesli zpět do jeho osady
- a protože se naučil rozumět ptačí řeči, bylo ho často vídat, jak rozmlouvá se **strakou** nebo **havranem**
- činilo mu však stále větší obtíže přizpůsobit se zvyklostem života osady, vzal svůj luk a šípy a vrátil se za hromovými ptáky, aby spolu s nimi bojoval proti zlým mocnostem
 - proč měl lovec 4 šípy?
 - čtyřka byla posvátným číslem (tolik bylo světových stran, ročních období apod.)

Hromový pták jako součást rodového totemu

Datel a krádež ohně

- **Sanpoilové** (pomezí západní hranice mezi Kanadou a USA)
- před dávnými lety, za dnů zvířecích lidí, nebyl na zemi žádný oheň – oheň byl jen na nebi
- jednou řekl náčelník zvířecích lidí: „Měli bychom se vypravit nahoru do nebeské země a opatřit si oheň. Svolejte všechny lidi.“
- když se zvířecí lidé shromáždili, náčelník řekl: „Udělejte si luky a hodně šípů, pak sem přijďte a budeme střílet do nebe. Uvidíme, jestli tam dostřelíme. Pokud ano, uděláme z šípů řetěz až dolů na zem, vyšplháme po něm do nebeské země a ukradneme nebeským lidem oheň.“
- všichni poslechli – až na datla – a udělali si dlouhé luky a spoustu šípů, pak se shromáždili a začali střílet na nebe, ale nikdo tak daleko nedostřelil

- teprve teď se datel rozhodl, že se dá do práce: udělal si luk z losího žebra a z větví oskerušového keře vyrobil šípy „Kde ale vzít pera?“
- uviděl zlatého a lysého orla – a řekl lysému orlu: „Zlatý orel tě pomlouval.“
- lysý orel napadl zlatého orla svým silným zobákem – a jak se oba orli nahoře rvali, létalo z nich peří
- datel pera posbíral a připevnil na šípy: „Kde ale vezmu hroty na šípy?“
- babička mu řekla: „Jdi k pazourkové skále a k tvrdé skále.“
- přišel k pazourkové skále a řekl jí: „Tvrdá skála tě pomlouvala.“
- obě skály spolu začaly zápasit a tvrdá skála rozbila pazourkovou skálu na kusy – datel udělal z úlomků pazourků hroty k šípům
- zvířecí lidé se znovu shromáždili, aby zase stříleli šípy do nebe

- „Co tu chceš,“ zeptal se datla kojot a podíval se na jeho luk, „s tím nikam nedostřelíš.“
- všichni se datlovi posmívali: „Jen si zastřílej, třeba dostřelíš až do nebe!“
- náčelník byl ale moudrý: „Nedělejte si z něj legraci, třeba střílí líp, než myslíte.“
- zvířata střílela na nebe, tak vysoko však ani teď nikdo nedostřelil
- až přišla řada na datla: „Tak se dívejte,“ řekl a vystřelil tak vysoko, že šíp zmizel z dohledu a už se nevrátil – a tak střílel dál, až měl vak prázdný
- to už zvířecí lidé viděli konec řetězce, který vytvořily šípy
- pak datel střílel šípy z druhého vaku a každý se zabodl do konce předcházejícího šípu – až vystřílel všechny šípy i z druhého vaku, ale poslední šíp byl ještě vysoko nad zemí...
- „Vezmi si šípy od ostatních,“ řekl náčelník

- datel střílel z toulců ostatních zvířat, dokud řetězec šípů nedosáhl až k zemi – a zvířata začala šplhat do nebe
- do západu slunce byli všichni zvířecí lidé v nebeském světě
- „Měli bychom se rozdělit a trochu se porozhlédnout,“ řekl datel, zvířata se rozdělila a každé nějaký oheň přineslo
- na zpáteční cestě k řetězci šípů však zvířata viděla, že je nebeští lidé pronásledují a že se řetězec šípů přetrhl
- každý pták si vzal na záda jedno zvíře a letěl s ním na zem
- sýkora se bála letět, tak skočila a dopadla na zobák – od té doby mají sýkory zploštělý zobák a musí potravu cucat
- ryba letěla na strace, uklouzla však a spadla – šípy, které měla u sebe, ji probodly a od té doby mají ryby v těle tolik kostí
- když byla všechna zvířata zpátky na zemi, náčelník řekl: „Teď oheň rozdělíme, aby se dostalo na všechny lidi na světě,“ a spolu s medvědem grizzlym předal oheň ovádovi a kolibříkovi, kteří ho roznesli po celé zemi

Spiknutí čarodějů

- **Pueblané** (jihozápad USA)
- kdysi dávno nebyli na světě běloši, nebylo tu nic evropského a mohlo to tak pokračovat dál, nebýt zlých kouzel...
- tomuto světu bez bělochů nic nescházelo – jenže pak se to stalo:
- sešli se čarodějové ze všech koutů světa, puebel a ze všech kmenů – někteří přišli z velké dálky, přes oceány i přes hory, jiní měli šikmé oči nebo černou pleť
- sešli se k soutěži, tak jako se dnes lidé scházejí na baseballových turnajích – jenomže tohle byla soutěž v temných silách, kvůli které uspořádali toto zasedání
- sešli se vysoko v horách na sever od Cañoncita a pobíhali po jeskyních se zvířecími kůžemi: liška, jezevec, rys i vlk chodili kolem ohně, a když jej obešli počtvrté, skočili do těch kůží

- tím to však neskončilo – jeden z nich možná nějaký Sioux nebo Inuit, se začal vytahovat: *„To nic nebylo, sledujte tohle!“*
- tak mezi nimi propukla soutěž...
- pár z nich nadzvedlo pokličku na svém hrnci a volali na ostatní, aby se šli podívat – v krvi se tam vařily mrtvé děti s odříznutým temenem a vysátým mozkiem, šlo o čarodějný lektvar, který se usuší a pomele na prášek pro nové oběti
- jiní vybalili z kožených ranců odporné věci – černé pazourky, uhlíky ze spálených hoganů plných mrtvol, cary kůže stažené z konečků prstů a odříznuté ze špiček penisů a poštěváčků
- nakonec zbyl jediný, který nepředvedl žádná kouzla ani čary, stál stranou ohně a nikdo nevěděl, odkud pochází, ze kterého kmene je, ani zda je to žena, nebo muž
- tenhle čaroděj se nepochlubil žádnými hřmějícími uhlíky ani červenými korálky z mravenišť, místo toho řekl přítomným, aby ho poslouchali:

- *„Povím vám příběh...“*
- ostatní se dali do smíchu, ale čaroděj řekl:
- *„Smějte se, jestli chcete, ale jakmile ten příběh dopovím, stane se skutečností. Už se dal ostatně do pohybu našimi kouzly a bude pro nás pracovat. V jeskyních v temných horách za oceánem jsou lidé bílí jako břicho ryby porostlé chlupy.“*
- *Odcizí se zemi, odcizí se slunci, odcizí se rostlinám a zvířatům. Když vzhlednou, nevidí nic živého – vidí jenom věci. Svět je pro ně mrtvý, stromy ani řeky pro ně nejsou živé, hory ani skály také nejsou živé. I jelen a medvěd jsou věci. Nevidí nic živého.“*
- *Bojí se. Bojí se světa. Proto ničí to, čeho se bojí. Bojí se totiž sami sebe.“*
- *Vítr je přičene přes oceán, budou jich tisíce v obrovských lodích. Vyrojí se jako larvy z rozšlápnutého mraveniště.“*
- *Budou mít věci schopné vyslat smrt rychleji, než to oko postřehne. Zabijí to, čeho se bojí, všechna zvířata. Lidé budou*

hladovět.

- *Otráví vodu, odvedou ji pryč, nastanou sucha a lidé budou žíznit i hladovět.*
- *Budou se bát toho, co objeví. Budou se bát lidí. Zabijí to, čeho se bojí. Celé vesnice budou vyhlazeny, vyvraždí celé kmeny.*
- *Mrtvoly pro nás. Krev pro nás. Zabíjení, zabíjení, zabíjení, zabíjení.*
- *Ti, které nezavraždí, zabije zkáza, kterou uvidí. Ztráta, ztráta dětí, ztráta zničí ty zbývající.*
- *Uloupené řeky a hory, uloupená země jim bude užírat srdce a odtrhne jim ústa od Matky. Lidé budou hladovět.*
- *Přinesou hrozné nemoci, které lidé předtím neznali. Vymřou celé kmeny, pokryté hnisavými boláky budou vyměšovat krev, budou zvracet krev. Mrtvoly pro naše kouzla.*
- *Už se dal do pohybu [ten příběh], dal se do pohybu našimi kouzly, dal se do pohybu, bude pro nás pracovat.*

- *Zaberou tento svět od oceánu k oceánu, obrátí se proti sobě, zničí jeden druhého. Tady nahoře v horách objeví skály se zelenými, žlutými a černými žílami. S těmito skalami připraví konečnou zkázu pro celý svět a vyhodí všechno do povětří.*
- *Už se dal do pohybu, dal se do pohybu, aby ničil, aby zabíjel, aby pro nás věci pracovaly, aby za nás jednaly, aby kouzlem působily utrpení, muka, mrtvě narozené děti, zmrzačené, neplodné, mrtvé.*
- *Víří, víří, víří, víří, už se dal do pohybu, dal se do pohybu...'*
- *ostatní čarodějové na to řekli: ,Budiž, vyhráls. Cena je tvoje, ale to, o čem jsi mluvil, není moc veselé – moc dobře to nezní. Daří se nám i bez toho, obejdeme se bez takových věcí. Vezmi to zpátky, odvolej ten příběh!'*
- *Ale čaroděj jen zakroutil hlavou a pohlédl na své druhy v páchnoucích zvířecích kůžích, kožešinách a peří: ,Už se to uvolnilo. Už to přichází. Nelze to odvolat.'*

Další severoamerické mýty:

